

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. X. De Antiphonis. Quid sit Antiphona. Quis primus fuerit Antiphonarum institutor. Alterni cantus antiquitas charitatem designat. Suspiria amantis animae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

S. X.

De Antiphonis.

Quid sit Antiphona. Quis primus fuerit Antiphonarum institutor. Alteri cantus antiquitas. Antiphona charitatem designat. Suspiria amantis anima.

Feruentissimus Christi Martyr Ignatius primus in Ecclesia Orientali Antiphonis initium dedit, ut Socrates Scholasticus o testatur. Est autem ἀντίφωνος vox contra sonans, sive cantus oppositus, & reciprocus à verbo Græco ἀντίφωνος quod est contra clamare, seu vicissim, & ex adverso respondere. Unde Echo à Græcis Poëtis Antiphonis, id est vicissim resonans, aut reclamans nuncupatur. Antiquiores musici, cum multiplex consonantiæ genus faciant, unum eorum vocant ἀντίφωνος, ut doctissimus Zerlinus p ostendit, estque hujusmodi diapason, diapason diapente, & disdiapason. Ufu verò receptum est, ut sententia, quæ Psalmum vel canticum antecedit, Antiphona dicatur, nam teste Amalario q, totus Psalmus, totumve canticum juxta ejus tonum alternis versibus vicissim cantatur, ac deinde duo chori in ipsa Antiphona post finem Psalmi simul conveniunt. Dico Antiphonam more Ecclesiastico, quamvis sic loquentes irrideat l. r. Dodecachordi cap. 16. Henr. Glareanus, qui Antiphonum dici vult, ut linguæ Græcæ ratio postulat. Ignoscant Critici. Ipsi quoque Psalmi, cum à pluribus alternatim recitantur, Antiphonæ dici possunt, quia scilicet duo chori ad statutæ Antiphonæ symphoniam alternâ modulatione sibi mutuò respondent. Hanc igitur consuetudinem alternatim psallendi habet ab antiquissimis seculis orthodoxa Ecclesia, ab Ignatio nimirum, qui post Euodiam Antiochenæ Ecclesiæ Antistes pontificatus gratiam, ut ait Theodoretus r, per Magni Petri dexteram accepit. Hic in excessu mentis suæ vidit Angelos alternis Hymnis sanctissimam Trinitatem collaudantes, unde psallendi formam in ea visione expressam Ecclesiæ tradidit Antiochenæ, quæ deinde in varias Ecclesias piorum Episcoporum studio insinuata ab omnibus demum Catholicis recepta est. Scio quidem Theo-

doretum s, Suidam t; quos nonnulli recentiores secuti sunt, ad Flavianum, & Diodorum Antiochenos Monachos, qui tempore Constantii Imperatoris floruerunt, hanc institutionem referre. Verumtamen vel errasse istos dicendum est; vel nonde quocunque alterno cantu, sed de solis Davidicis Psalmis intelligi debent. Hi enim primi, ait Theodoretus, psallentium choro in duas partes divisio Hymnos Davidicos alternis canendos instituerunt. Theodorus autem Mopsuestenus citatus à Niceta Choniare lib. 5. Theauri Orthodoxæ fidei c. 30. præfatos Monachos eam Psalmodiæ speciem ex Syrorum Lingua in Græcam transtulisse asseverat. Scio etiam ritum Monachorum tempore Cassiani u diversum fuisse. Nam in cœnobitis hunc morem viguisse refert, ut sedentibus cæteris, & omni cordis intentione ad vocem psallentis intentis unus in medio integrum Psalmum solus cantaret: imò quantalibet multitudo convenisset, nunquam amplius psallebant in synaxi, quàm quatuor fratres. Nondum videlicet illa alternatio in monasteriis approbata fuerat, nec statim in omnes terræ partes propagata. Sanè in Latina, & Occidentali Ecclesia, quotquot scribunt de sacris ritibus, Beatum ajunt Ambrosium Mediolanensem Episcopum primum fuisse, qui Græcorum imitatus exemplum hunc canendi modum per Antiphonas tradiderit, quem postea Damasus Papa Pontificali auctoritate confirmavit. Atque hinc fortasse quorundam historicorum error defluxit alterni cantus auctorem B. Damasum asserentium, quem tamen ipse non introduxit, sed ab Ambrosio institutum Apostolico decreto stabilivit.

2. Hanc veritatem unico testimonio confirmo, quod nullâ possit exceptione pervicax adversarius eludere. Audiamus Augustinum x: scimus enim quia verum est testimonium ejus. Quantum flevi, ait, in Hymnis, & canticis tuis suave sonantis Ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter? & infra. Non longè cœperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolationis, & exhortationis celebrare magno studio fratrum concinentium vocibus, & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multò amplius, cum Justina Valentiniani Regis pueri mater hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causâ, quâ fuerat seducta ab Arianis. Excubabat pia plebs in Ecclesia mori parata cum Episcopo suo servo

Ooooo tuo.

o Socrat. lib. 6. c. 8. p Zerlin. initiol. 3. supplem. Musiscalis. q Amalar. l. 4. c. 7. r Theodoret. lib. 1. hæretic. fabularum.

s Id. hist. Eccl. lib. 2. cap. 2. t Suidas v. 28011. u Cassiani. lib. 2. de inst. cœnob. c. 5. & seq. x Aug. lib. 9. confess. cap. 6. & 7.

tuo. Tunc Hymni, & Psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum multis jam, ac penè omnibus gregibus tuis, & per cæteras orbis imitantibus. Hæc Augustinus. Cæterum in Veteri Testamento cantus alternationem adumbratam videmus Isaïæ sexto in duobus Seraphim, qui clamabant alter ad alterum *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Inicio autem Evangelii, si non alterni cantus expressio manifesta, aliquod saltem ejus vestigium apud Philonem *y*, & Dionysium Areopagitam *z* reperitur. Et ille quidem choros describit nunc junctis vocibus resonantes, nunc sibi invicem congruè respondentes. Hic verò canentes ad alterutrum laudat, quasi una concordia, & consona sacrarum rerum chorea. Tertullianus quoque in fine libri secundi ad uxorem; Sonant, inquit, inter duos Psalmi, & Hymni, & mutuo provocant quis melius Deo suo canet. Quod si ad sinceram Christi fidelium pietatem profanos etiam ritus adjungere libeat, viguisse apud Ethnicos cantus alternationem manifestum est. Poëtis enim solemne est carmen Amœbæum, in quo cantantes alternis sibi respondent. Sic ille Pastor apud Poëtam in Bucolicis, *a*

*Vis ergò inter nos quid possit uterque vicissim
Experiamur?*

Et post pauca:

*Incipe Damoeta, tu deinde sequere Menalca?
Alternis dicetis, amant alterna Camœnæ.*

Calpurnius, *b*

Tuque prior Corydon, tu proximus ibis Amynta.

Stadius Papinius, *c*

*— Paulatim alternis in verba, minasque
Cunctantur.*

Homerus *d* describit Mus s alternatim cantantes, *αἰεδοὶ ἀμειβομένης φωνῆ ἡσυχῆ* canebant alternantes voce pulchrâ. Sed his omittis, quæ sit mystica Antiphonarum intelligentia libet paucis investigare.

z. Amalarius *e* doctè, & eleganter rem istam edisserit. Quantò melior, ait, anima corpore, tantò melior est cantus animæ quàm corporis. Igitur intendendum est, quæ sit Antiphona animæ. Videtur nobis virtus dilectionis esse, quæ

y Philo de vita contemplat. *z* Dionys. cap. 3. Eccles. Hierarch. *a* Virgil. Ecl. 3. *b* Calpurn. Ecl. 4. *c* Statius 1. Thebaid. *d* Homer. Iliad. 1. v. 604. *e* Amalar. l. 4. c. 7.

conjungit opera duorum fratrum simul. Psalmi ad opera referuntur, Antiphona ad illam dilectionem, qua unusquisque fratri suo porrigit suum opus. Duobus choris alternatur Antiphona, quoniam non potest minus esse charitas, quàm inter duos. Hanc vicissitudinem charitatis significant Cantores, qui alternatim ex utraque parte Antiphonas levant. Hos duos choros designaverunt pennæ animalium invicem porrectæ, quas vidit Ezechiel in figura adventus Christi, & novi testamenti. Conjunctio duarum pennarum Antiphona est, quæ vicem tenet charitatis. Penna enim animalium alterius ad alterum jungitur, ait Gregorius Magnus *f*, quia sanctorum Prædicatorum virtus, atque sapientia vicissim sibi in charitatis atque concordie pace sociatur. Ut autem charitas perfecta sit, necesse est adesse alterum, cui ejus affectus exhibeatur. Ideò Psalmos alternâ modulatione cantamus, quia amor si non sit mutuus, jucundus esse non potest; quandoquidem si desit qui amorem impendat, & qui respondeat, amor non est. Ante Psalmum imponitur Antiphona, quia opus bonum, ut sit meritorium, ex charitate procedere debet. Juxta tonum Antiphonæ cantatur Psalmus, quia juxta charitatis mensuram solet manus operari. Frustrâ accedit ad Psalmum cantandum, qui amoris Antiphonam non intermiscet. Fides per dilectionem operatur, nec potest capere frigidum pectus eloquium Dei ignitum vehementer. Sicut enim, ait Bernardus *g*, Græcè loquentem non intelligit, qui Græcum non novit, nec Latine loquentem, qui Latinus non est: sic lingua amoris ei qui non amat, barbara erit, erit sicut æs sonans aut cymbalum tinniens. In solemnioribus festis, quia perfectior charitas esse debet, duplicatur Antiphona: in aliis autem initio Psalmi imperfectè inchoatur, & in fine integra dicitur, quia, ut explicat Hugo Victorinus *h*, inchoata in hac vita charitas in fine consummanda est. Cantor solus incipit Antiphonam, quæ ab omnibus deinde completur, tum quia charitas ab uno Christo ad membra diffunditur, tum quia summus Dei amor prævenit nostrum, & ipse prior dilexit nos. Ideò post Psalmos cantant omnes communiter Antiphonam, quia commune gaudium à communi oritur dilectione. Tempore Resurrectionis minor est numerus Antiphonarum, quia Clerici, & Sacerdotes Paschalis gaudiis, & Sacramentis quasi succenso clibano intus

f Greg. hom. 3. in Ezech. *g* Bern. serm. 69. in Cant. *h* Hugo c. 3. Specul.

ineus æstuantibus non indigent externis adminiculis, ut ad amorem incitentur.

4. Utinam, Domine Jesu, possideat me semper amor tuus, & vera charitatis Antiphona semper resonet in corde meo. Recedat ab anima mea omnis dissonantia, ut te solum diligam, tibi soli placere cupiam, cui soli debetur amor. Vulnera cor meum potenti jaculo charitatis tuæ, ut amore tuo faucibus vivam semper in vulnere tuo. Absconde me in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, protege me in tabernaculo tuo à contradictione malorum, qui non diligunt te, nec agnoscunt te, & dicunt mihi; Veni, serviamus Diis alienis, & idolis offeramus libamina, cum tu solus sis Deus, quem solum quaero die ac nocte, attrahens ventum amoris mei, & durissimum terræ hujus incolatum detestans à malitia inhabitantium in ea. Fecisti me Domine ad te, & inquietum est cor meum, donec requiescat in te. Sed quando te videbo? Quando apparebo ante faciem tuam? Quando fatiabor pulchritudine vultus tui, in quem desiderant Angeli prospicere? Renuit consolari anima mea, nec requiem invenire potest, nisi in te dulcedo mea, & unicum solatium cordis mei. Veniat igitur dies illa, dies inquam æternitatis, dies quæ nescit occasum, in qua te perfruar sine fine, in qua videbo te revelatâ facie, ad quem nunc de longè suspiro.

METRUM XL.

Hei mihi, dulcis Amor, mea qui suspiria solus,
Et gemitus nosti, cordis & mea vides,
Hei mihi, te quaerens, qua non loca tristis obrui,
Nec, mea vita, tamen te reperire queo.
Non mihi sunt sylvæ, non spinæ lustræ relicta,
In via fluctu vagi, nec via spreta maris.
Sed mare dum peragro, dum terras lustris, nec ulla
Respondent lacrymis compita trita meis:
Sento me tantos frustra impendisse labores,
Perque viam insuetos at tentasse pedes.
Dicite vos socii, populus gentialis amantium,
Dicite, se nostis, qua meus vivit Amor.
Ille meus, vitæ quem diligo carius ipsa
His erit iudicis cognatus ille meus.
Pulchrior est rutilo radiantis lumine solis,
Calis splendidior cum sine nube nitens.
Cynthia flammiferis quanto supereminet astris,
Tanto est Angelicis pulchrior ille choris.
Cernite odoratis gemmantem floribus hortum,
Cernite puniceis liliis mixta rosas.
Cernite florifero vernantes gramine campos,
Cernite quam læta præta calore vivent.

Omne decus terræ nitore omnis fulget in illo,
Et calis supero quicquid in axe micat.
Nondum opifex rerum calorum extenderat orbem,
Nec librata suo pondere stabat hanus.
Non Phœbus nitida lustrabat lampade terras,
Non pelagi spumans cinxerat unda solum.
Jamque meus vivebat Amor, flammaque perenni
In semet refluxus sors bonitatis erat.
Sed licet æternos sine tempore computet annos,
At tamen illum omnis parturit usque dies.
Ardet, & ardenti per undas lumine Solem,
Deque ejus radiis sidera lumen habent,
Jactat ubique faces, terras comburit, & astra,
Illius & gelidis incubat ardor aquis.
O superi, o vigilis, o vos qui nostis Amorem,
Dicite quando abiit, quo simulavit iter.
Dicite vos sancto mihi quoniam, ædere junctis,
An meus, ille meus, perlitus usque latet?
Sed tu dulcis Amor, cur non te ostendis amanti?
Cur fugis, & sponsam deseris usque tuam?
Ergone sponse animas ad vulnera cogis amantes,
Atque venenata cuspide cor daferis?
An forte hic præsens vultum tegis obice nubis,
Nec sinor ore tuo, nube regente frui?
Sic tu nempesoles tacitis illudere votis,
Sicque meam speras posse probare fidem.
Aspice ego te nunquam, dulcissime sponse, relinquam;
Nec mea comburet viscera falsus amor.
Spiritus ante meus temes vanescet in auras,
Quam mea mens possit non meminisset tui.
Te mihi non enses, non undas, nec auferet ignis,
Ipsa licet tristis sylvæ advenula foret.
Ergo veni mea lux: cur longa absentia amantem
Vexat, & infestum pectora vulnus edit?
Ora notat pallor, toroquo in corpore languor,
Et retrico in vultu mortis imago sedet.
Sed quo nuuc rapior? quis me novus occupat ardor?
Quæ flamma insolito membra calore cremat?
An reconspicio mea lux, & Amore fatiscens
Te mihi præsentem, sponse, latere puto?
Ab! præsens sponse es; nec se mens credula fallit,
Intus nam sentit Nymen adesse tuum.
Jam mea divinum spirant præcordia amorem,
Involo in amplexus jam, mea vita, tuos.
Jam super astra seror, pedibus sublimia calco
Culmina caelorum: sordida terra vale.
Terra vale, & mundi vos impia turba valete,
Gens infixa solo, turbaque amoris inops.
Fas mihi nunc tecum, mea spes, mea vita, morari:
Fas mihi te solo nunc sine teste frui.
In te stavit Amor, votorum meta meorum,
Sit mihi certa salus, sit mihi tuta quies.
Oscula jam liceat per amica silentia tecum,
Oscula per longas jungere pressa moras.
Te plenum, vacuumque sui ad te pectus anhelat,

*Et mea vita tuis ignibus uffa perit.
 Ignibus uffa perit mea vita: o parce sagittis,
 Parce Amor, ab! tantas comprime, sponse, faces.
 Pone modum flammis, ignem compeſce ſurentem:
 Quam iucis ab! miſer a ſigit arundo necem,
 En morior, ſam victor ovans pr adare jucentem,
 Oreque grandiloquo parta trophæa cane.
 O Amor! o uror! o qua me dementia cepit!
 O mors! o miris perdit a vita modis!
 O ſigna! o monſtra! o ſana ludibria mentis!
 O vigilans ſomnus! o ſine nocte dies!
 Orutilans nox! o ſapientis dementia! flamma
 Ardorem extinguent! os ſine voce loquax!
 O caſta ebrietas! clamor ſilentia cordis!
 O ubi ſum? quid ago? quo ſuribunda feror?
 Deſpicio, tu cogis Amor. Sed nunquid meritis
 Semper ei o? & mortem ſemper inulta ſeram?
 Arma, arma huc ſerte, huc ſidi properate ſodales,
 Ferte enſes, gladios, ſpicula, tela, ſaces.
 Quid moror? & ceſſo jaculum torquere, vel haſtam,
 Et non incerta ſigere tela manu?
 Sed jam victus Amor proprio comburitur igni,
 Et patitur telis vulnera ſacta ſuis.
 Dicite io baan, io plaudite: victor Amoris
 Eſt Amor, en victus porrigit ille manus.
 Ponite poſ ſocii tumulum, tum cadite ſaxo
 Hac duo perſpicuis carmina ſcripta notis.
 Hac tenet urna duos alterna cade peremptos:
 Victus uterque fuit, victor uterque fuit.*

§. XI.

De Pſalmis.

Pſalmorum encomia ex Patribus. Pſalterium compendium eſt omnium ſcientiarum. Diſiſio Pſalterii. Pſalmus quid ſit. Uſus Pſalmorum laudabilis & antiquiſſimus.

1. **I**ngens argumentum, & non unius operis eſſet, quicquid de Pſalmis ab orthodoxis viris præclare dictum, & ſapienter excogitatum eſt in unum colligere: ſuperat enim argumenti fœcunditas, vel diligentiffimi ſcriptoris ſedulitatem, ut ex multis pauca ſecernere res ardua ſit, cuncta verò in pauca congerere pompam potius ingenii præ ſe ferre, quam ſolidam legentium utilitatem videatur. Satis igitur erit in tanta rerum copia præcipua quedam non meis, ſed ſanctorum Patrum verbis carptim adnotaffe, quæ Pſalmorum præſtantiam, vim & excellentiam ſinceris mentibus oſtendant. Nulla pars eſt ſa-

crarum Scripturarum, in qua ornata, & interpretanda plura ſudârunt tum veterum, tum recentiorum ingenia, ut ad eorum labores curioſi lectoris ſtudium omnino remittere debeat circa varias difficultates, quæ de Pſalmorum auctore, materia, nomine, diſiſione, titulis, ordine, & argumento in ipſo tractationis limine diſputanda forent. His igitur conſultò prætermiſſis excitandus lectoris animus eſt ad amorem Pſalmodiæ ignitis ſanctorum eloquiis, & exhortationibus. Extat in primis admirabilis viri Ephrem Syri præclarum encomium in Pſalmos. Cum Deo, inquit, multis, cum hominibus paucis loquere. Pſalmus in ore tuo ſit aſſiduè. Quoniam Deus cum nominatur dæmones fugat, & pſaltem ſanctificat. Pſalmus tranquillitas eſt animæ, deſignator pacis. Pſalmus amicitiæ conciliator, diſſidentium unio, inimicantium inter ſe ſœdus, ac pacificatio. Pſalmus Angelorum ad ſubveniendum inductio, præſidium timoris nocturni, requies à laboribus diurnis, infantium tutela, ornamentum ſenibus, majorum natu conſolatio, mulieribus aptiſſimum ornamentum. Hic ſolitudines inhabitat, conciones temperat, rudiſus eſt inſtructio, proficientibus incrementum, perfectorum firmamentum, & vox Eccleſiæ. Hic feſta colluſtrat, hic dolorem ſecundam Deum operatur. Etenim Pſalmus ex lapideo etiam corde lacrymas excutit. Pſalmus Angelorum opus eſt; cœleſte munus, atque adminiſtratio, incenſum ſpirituale. Pſalmus mentium illuminatio, ac corporum ſanctificatio. In hoc fratres, nunquam exerceri deſiſtamus, & domi, & extra, in viis, & dormientes, & excitati, loquentes nobiſmetiſſis in Pſalmis, & Hymnis, & Canticis ſpirituſibus. Pſalmus piorum gaudium: hic otioſiloquium exterminat, riſum reſſimit, iudicium ſuggerit, animam in Dei laudem excitat, cum Angelis choros agit. Hæc Ephræm Syrus, cui Græcorum eloquentiſſimum adjungo Baſilium k; Pſalmorum liber, ait iſte, quidvis ex omnibus in ſe complectitur, quod uſui ſit omnibus, futura certiffimis præcinit oraculis, hiftoricam continet narrationem, leges ſancit vitæ ſanctius inſtituendæ, cuique agenda præſcribit, & ſubmonet. Utque ſemel omnia, liber hic bonæ omniſis doctrinæ uberriſum quoddam eſt, & commune promptuarium. O inventum ſanè quàm admirabile, ac ſapientis

Docto-

i Ephr. Syrus tom. 1. pag. mihi 13. k Baſil. præſ. in Pſ. ſive bom. in Pſal. 1.